

Osmanská říše v raném novověku a v 19. století

Jana Musilová

Původ názvu „İstanbul“

- Po dobytí se Mehmed II. přesunul hlavní město z Edirne (Adrianopole) do Konstantinopole/Istanbulu/*Kostantiniyye* – původ jména; 1930 – oficiální název İstanbul

Mapa 1927, İstanbul

Constantinople

Vue panoramique de Galata et Stamboul

Pohlednice 1925, Konstantinopol a Stamboul

Mapa 1525, Kostantiniyye

Mapa 1803, „Istanbul“ – Istanbulská úžina

Ražba Ahmeda III., 1703 – „Islambol“

Ražba Osmana III., 1754-57 – „Islambol“

Raḡba Mehmed II., 1478/79, „Konstantaniye“

Klasické období Osmanské říše

- Po dobytí Konstantinopole mluvíme o tzv. klasickém období Osmanské říše
- Mehmed II. konsolidoval svoji moc v Anatolii a na Balkáně
- Bayezid II. konsolidoval pozici OŘ na dobytých územích, sám tolik neválčil
- Selim I. řada tažení a rychlé rozšiřování území
- Sülejman I. – výboje, rozvoj práva (*Kanun-i Osmani*), literatury (básník Bâkî), umění a architektury (architekt Sinan)

Mehmed II . konsolidoval svoji moc v Anatolii a na Balkáně

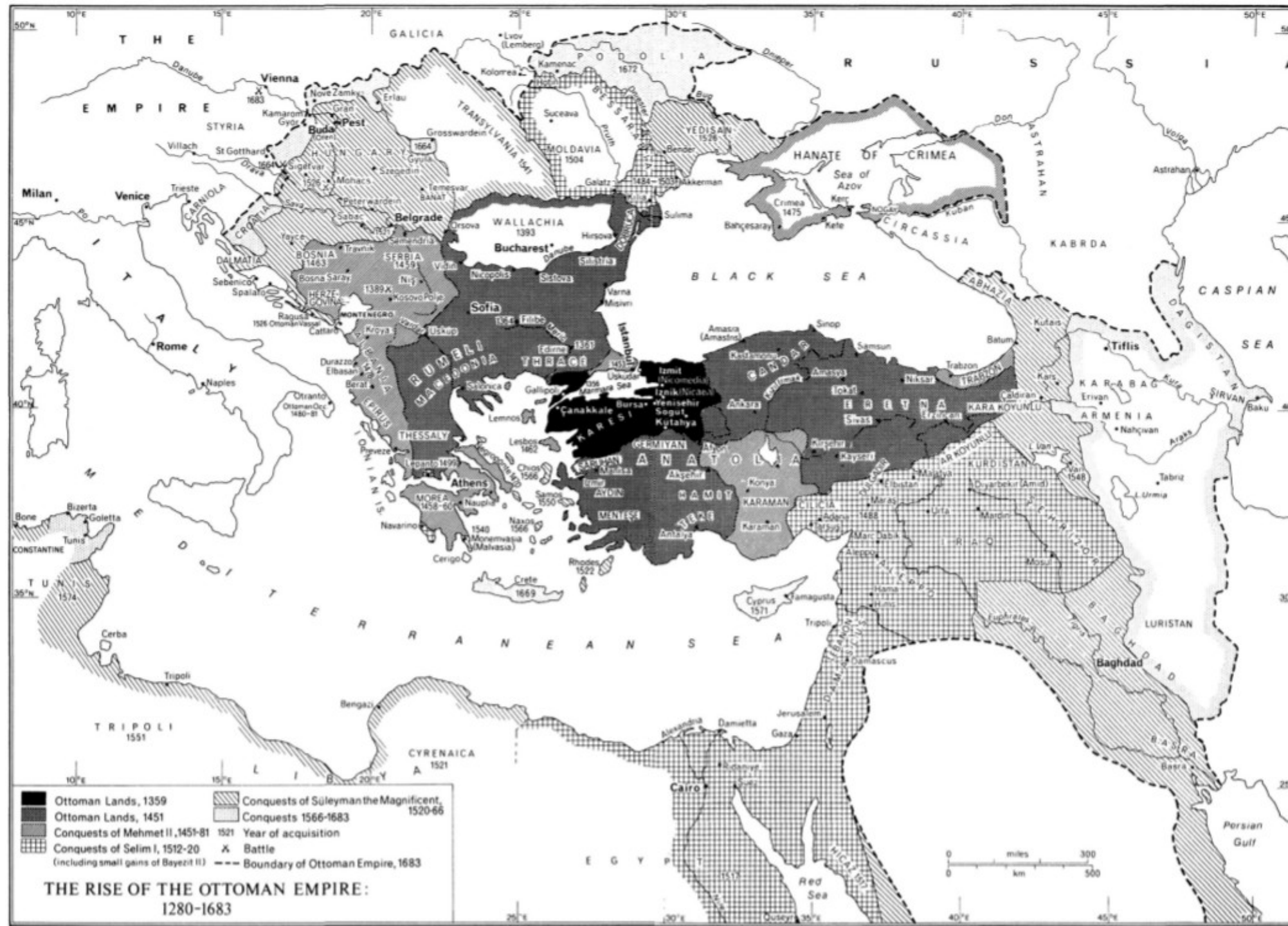

Bayezid II.

Selim I

Sülejman I.

Architekt Sinan

Şehzade Mosque - Istanbul

Süleymaniye Mosque - Istanbul

Selimiye mosque - Edirne

Vliv: Starý most v Mostaru; Tádž Mahal,...

Básník Bâkî

- „Elegie o sultánovi Sülejmanovi (Nádherném)“
- <https://bosphorusreview.com/elegy-to-sultan-sulieman/>

Bitva u Moháče 1526

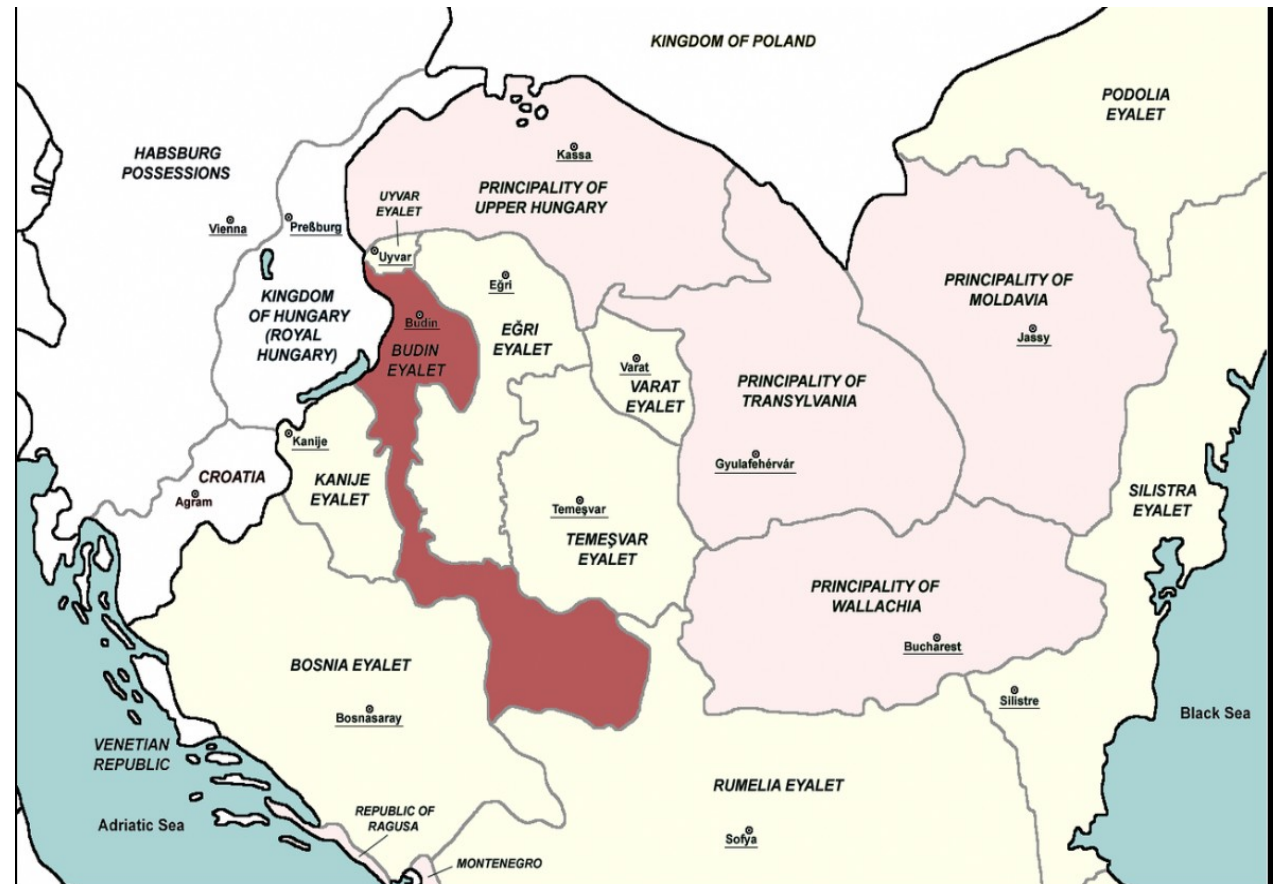
- Süleyman I. hodlal z Uher učinit nárazníkový stát proti vzrůstající moci Habsburků
- Křesťanská Evropa se vůči Tureckému nebezpečí nepostavila jednotně, dokonce některé země, jako např. Francie, viděly v Turcích spojence proti Habsburkům
- 1526 – J Uhry
- Bitvu naplánoval především arcibiskup Tomori – zkušenosti s bojem proti OŘ, taktika: využil mokřady
- Ztráty utrpěla především křesťanská strana – padl i Ludvík Jagellonský
- Uhry se tak na dlouhý čas rozdělily na tureckou, habsburskou a sedmihradskou část
- https://www.youtube.com/watch?v=N6_ZzJBUKjM

Obléhání Vídně 1529

- Léto 1529 vyrazila OŘ na Vídeň
- K Vídni dorazilo vojsko v září 1529 – cesta armádu hodně vyčerpala
- Ferdinand I. Habsburský – neúspěch při formování protitureckou aliance
- Ferdinand I. Habsburský snaha podplatit sultána a vezíry
- Obléhání začalo 27. 9. 1529 – podpokané hradby a snaha – tunely; silné dělostřelectvo
- První útok 10. 10. 1529
- OŘ zradilo počasí – mrazíky a déšť – úpadek morálky
- 14. 10. 1529 byl naplánován definitivní útok – Vídeň nepadla
- Následovalo období prakticky nepřetržitých válek, během nichž OŘ postupně ovládla Dolní Uhry

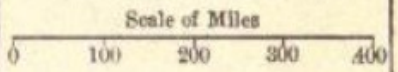
Budinský elájet 1541- 1686

- Administrativní jednotka OŘ v Podunají, centrum Budín
- 1663 OŘ dobyla Nové Zámky v Horních Uhrách
- OŘ – obrovský územní rozsah
- 9/1686 – Svatá liga

GROWTH OF THE OTTOMAN TURKISH EMPIRE

- Ottoman Turks in 1355
- Gains to 1451
- Gains to 1481
- Gains to 1520
- Gains to 1566
- Gains to 1683
- Territory lost before 1683

Abraham Ortelius, 1570

Zlatý věk Osmanské říše

Úpadek Osmanské říše

- Příčiny

- nástupci Sülejmana I. – Selim II. a Mehmed III. – méně schopni – do politiky zasahovali jejich manželky a velkovezírové („předseda vlády“)
- zhoršení ekonomické situace (uzavření obchodních cest V.B a NL, a příliv Ag z Peru - inflace)
- zastaralá vojenská strategie a problémy s janičáři
- tlak na OŘ – Habsburská monarchie, Rusko a Persie
- Velkovezír Mehmed Paša Sokolović – poslední mocný velkovezír, jeho následovníci slabí – poprvé síla padla do rukou ženám v harému „Ženský sultanát“ (1570 – 1578) a roste i postavení „janičářů“
- Bez ohledu na to, kdo ovládal státní aparát, byly výsledky stejné - rostoucí paralýza správy v celém OŘ, narůstající anarchie,...

- Ministerstvo financí ztratilo více svých výnosů na úplatky „devşirme“, začalo plnit své závazky tím, že znehodnocovalo ražbu mincí, prudce zvyšovalo daně a uchýlilo se ke konfiskacím,...
- Inflace
- Levnější zboží z Evropy
- 1571 bitva u Lepanta – OŘ námořnictvo bylo poraženo Svatou ligou, ale OŘ si udržela postavení a dokonce získali: 1574 – Tunis (šp. Habsburkové), Féz (Portugalsko) a 1669 Kréta (Benátky)

Pokus o obnovení sultánské moci v 17. st.

- Po dlouhé době nestability, která se projevovala i určitou nezávislostí vzdálených provincií, nastaly v OŘ zásadní změny v šedesátých letech 17. století
- Pokusy o první reformy Osman II. a Murad IV. ve spojení s velkovezíry
- Potřeba reformem – válečné neúspěchy – ohrožení OŘ
- Köprülüové obnovili autoritu státu i ve vzdálených provinciích a pozornost opět obrátili na válečné výboje směrem na Z
- 1646 začali Turci znovu válčit s Benátkami o Krétu, kterou roku 1669 obsadili
- 1658–1661 skoncovali s autonomií Sedmihradska
- 1663 OŘ dobyla Nové Zámky v Horních Uhrách

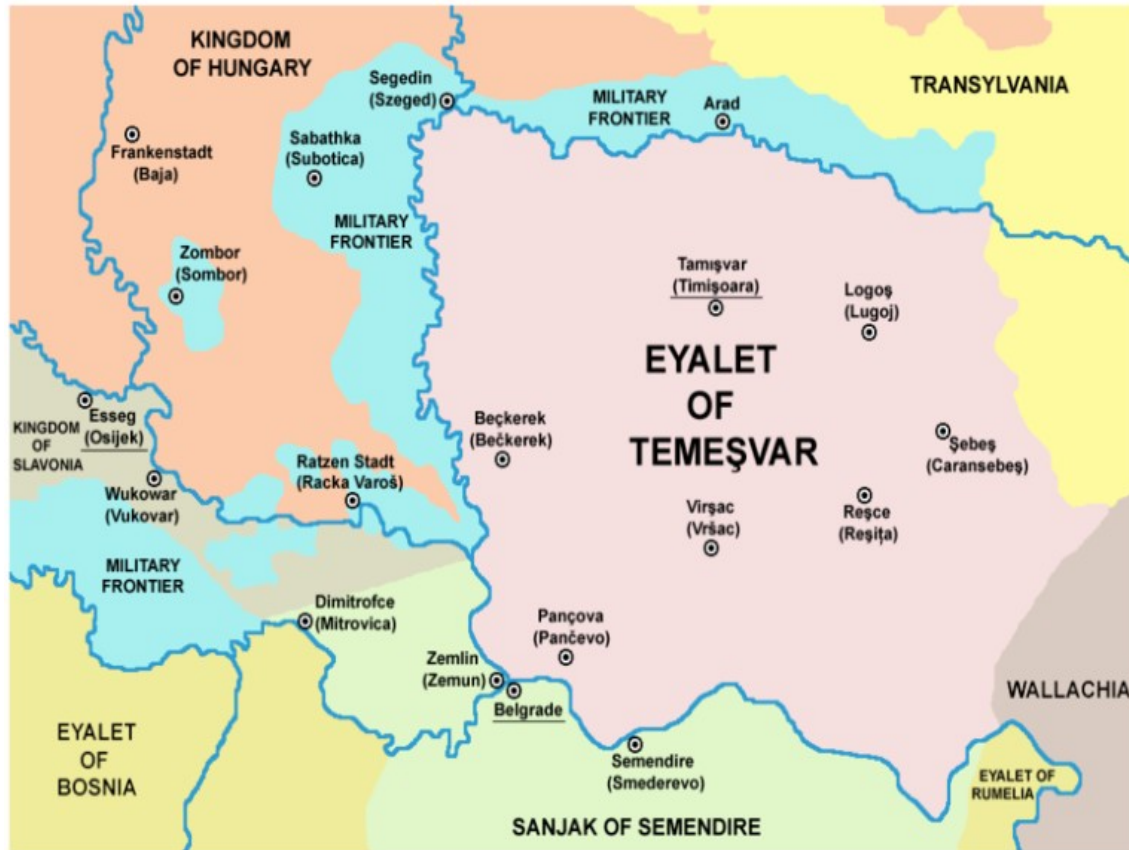
- 1593 válka HM s OŘ (centrální Maďarsko a Rumunsko); 1596 – náhodný triumf OŘ
  - 1606 Žitvarovický mír (Radvaň n. Dunajom) – rána pro OŘ – rozšíření obchodních privilegia ve prospěch Fr., Benátek a Nizozemí v rámci osmanských držav – ukázka upadající moci OŘ
  - V Anatolie – šáh Abbás I. konsolidoval moc v Íránu a dobyl Irák
  - Reformy 17. století – v podstatě nebyly ničím jiným než úsilím obnovit starý systém vlády a společnosti, který úspěšně fungoval v minulost
- takové reformy stačily k ukončení bezprostředních obtíží; pouze dočasné řešení – řešily důsledek ne příčiny

Druhé obléhání Vídně a ztráta Uher

- Polský král Jan III. Sobiesky – vůdce evropské koalice x OŘ
- Léto 1683
- Sultán Mehmed IV. předal velení Kara Mustafaovi
- OŘ byla poražena
- Karlovický mír - 1683–1699; smlouva vycházela z výsledků bitvy u Zenty 1697 – OŘ prohrála x Svatá liga
  - stanoveny hranice mezi Habsburskou říší a OŘ: Transylvánie a většina Uher (vyjma Temešváru), Chorvatsko a Slovinsko byla pod rakouskou kontrolou
  - konec turecké expanze do E a dominance HM

- 1739 Mírová smlouva z Bělehradu a další dvě mírové smlouvy – OŘ ztratila Uhry, Temešvárský banát, Transylvánii, Bukovinu a hranice byla ustanovena na Dunaji (stejná jako na počátku 16. st.)
- 1812 OŘ ztratila své državy v oblasti Černého moře

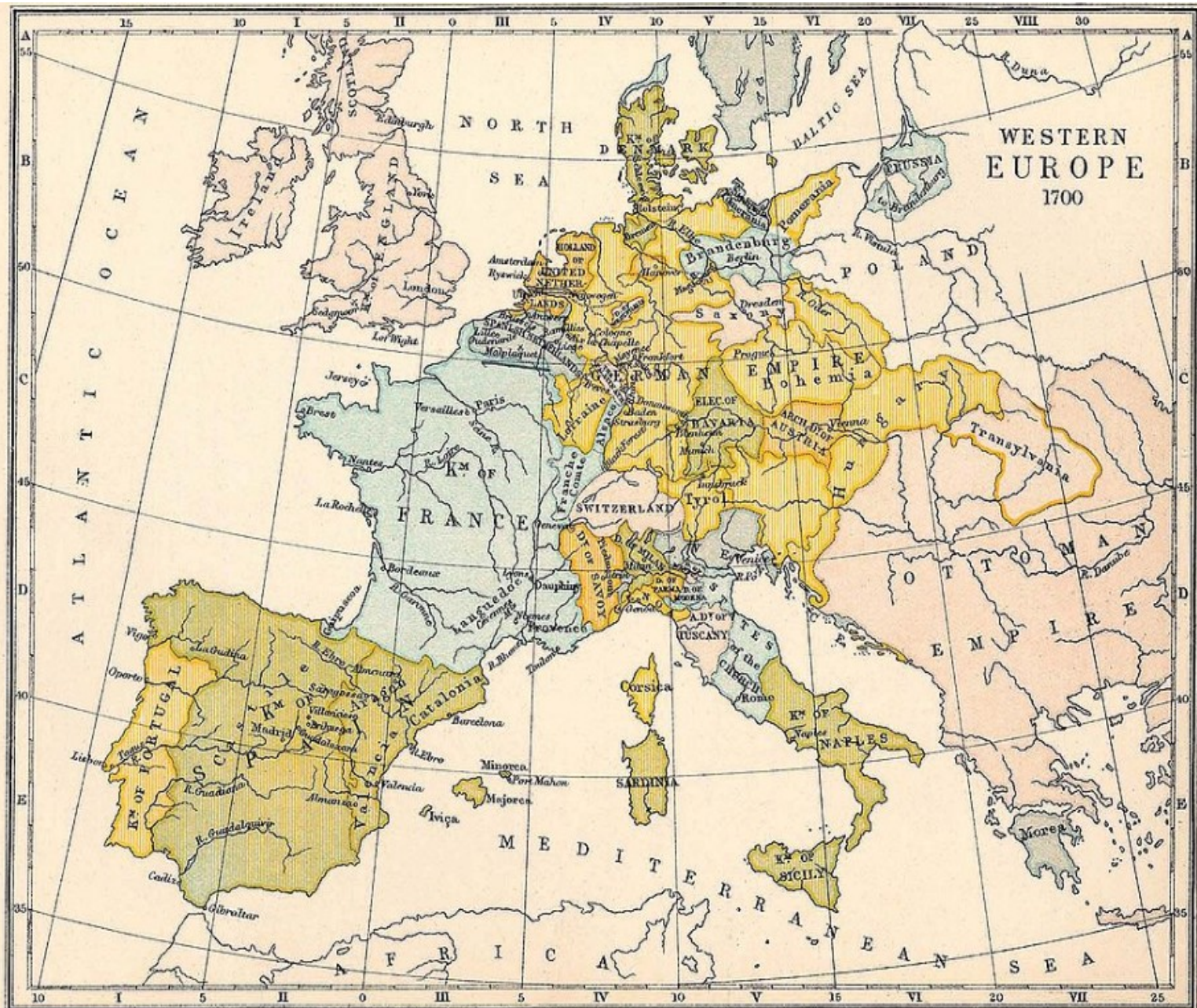
Political situation in 1702:

1. Ottoman territories:

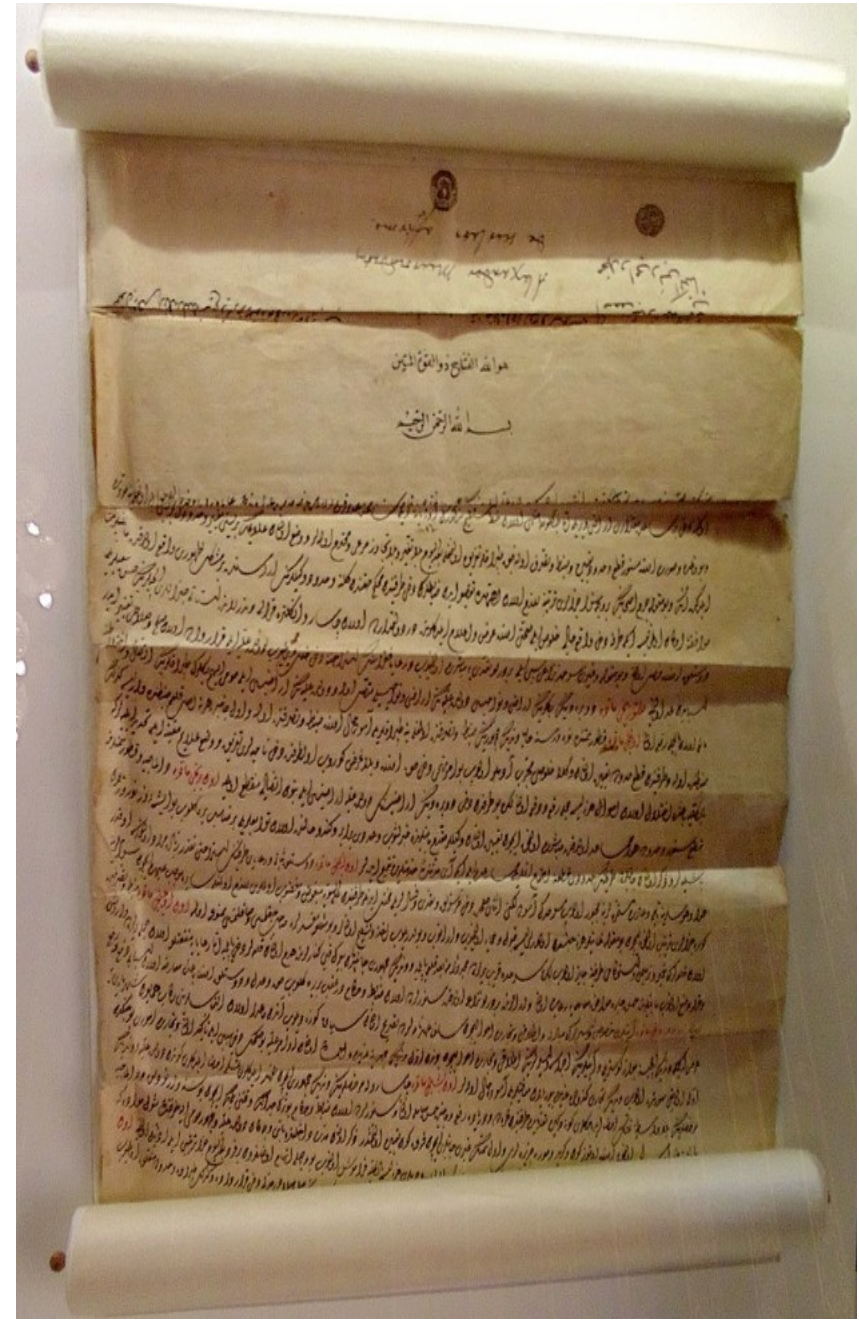
- - Eyalet of Temeşvar (existed with these borders from 1699 to 1718)
- - Sanjak of Semendire (existed with these borders from 1699 to 1718), part of Eyalet of Rumelia

2. Habsburg territories:

- - Military Frontier (existed with these borders from 1702 to 1743)
- - Kingdom of Slavonia (existed with these borders from 1702 to 1718)
- - Kingdom of Hungary (existed with these borders from 1702 to 1732)

Morris's Age of Anne.
 Longmans, Green & Co. London, New York & Bombay.

„Období tulipánů“ (1717 – 1730)

- Vliv ZE (oblečení, dvorská chování,....)
- Výstavba honosných domů na Bosporu
- Dvorský básník **Nedim**
- Pěstování tulipánů – obscese – vliv Z

Vojenské reformy

- Nejúčinnější – modernizace námořnictva – 70. léta 18. století admirál Gazi Hasan Paşa – modernizace byla důsledek porážky OŘ v boji proti Rusku
- Velkovezír Halil Hamid Paşa – 80. léta 18. století – za pomoci techniků ze Z byl vytvořen nový typ vojenské jednotky

Selim III. a *nizam-ı cedid* – „nový pořádek“

- Nová armáda evropského stylu
- Pod vedením evropských techniků vznikly manufaktury
- Byly otevřeny technické školy

Období „Tanzimat“ (reorganizace) - 1839 až 1876

- Abdülmecid I a Abdülaziz
- Reformy byly ovlivněny evropskými myšlenkami - cíl uskutečnit zásadní změnu OŘ ze starého systému založeného na teokratických principech k modernímu státu
- Základní dokument z roku 1839 *Hatt-ı Şerif Gülhane* – výzva k založení nových institucí, které by zaručily bezpečnost života, majetku a cti všem v OŘ bez ohledu na jejich náboženství nebo rasu, vývoj standardizovaného systému zdanění, který by odstranil zneužívání, přísliby rovnosti pro nemuslimy (zejména křesťany a Židy)
- Reformy zahrnovaly vývoj nového sekulárního školského systému, reorganizaci armády založené na pruském systému, vytváření provinčních zastupitelských shromáždění a zavedení nových kodexů obchodního a trestního práva (Francie)
- Tyto zákony byly navíc spravovány nově zavedenými státními soudy, které byly nezávislé na náboženské radě
- V rámci úsilí Tanzimatu o centralizaci správy se veškerá právní moc soustředila do rukou sultána
- Navzdory této skutečnosti se reformám Tanzimatu podařilo položit základy pro postupnou modernizaci osmanského státu

- 1861 – 1871 reformy - byly založeny nové správní obvody (vilájet) (1864), po francouzském vzoru byla založena státní rada (1868), na základě francouzského modelu bylo zřízeno veřejné vzdělávání a byla založena nová univerzita a byl vyhlášen první osmanský občanský zákoník
- Abdülaziz pěstoval dobré vztahy s Francií a Velkou Británií a byl prvním osmanským sultánem, který navštívil západní Evropu

Křesťané a židé v Osmanské říši

- Dhimmi – komunity nemuslimské obyvatelstvo OŘ, které žily pod osmanskou vládou a získali tzv. „ochranný status“ , který jim dovoľoval praktikovat jejich víru
- Zhoršení postavení během KV
- Devşirme – daň z krve, cca od 1380, zrušení janičářů 1826
- *Kanun-i Osmani* – svobody a jistoty pro nemuslimské obyvatelstvo